

SOVYET RUSYA'NIN İNŞASINDA FRUNZE'NİN ROLÜ THE ROLE OF FRUNZE IN THE CONSTRUCTION OF SOVIET RUSSIA

Yüksek Lisans Öğr. Asena GÖKMEN*
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
gokmenasena@gmail.com

Öz

Rusya'da XIX-XX. yüzyıldaki Sosyalist propagandanın, ekonomik buhranın ve savaşın, karakterine yön verdiği kişilerden biri de Mihail Vasilyeviç Frunze'dir. Marx, Lenin ve Plehanov'un revaçta olduğu yıllarda, onların fikirleriyle büyüyen Frunze, Rus Devrimi sürecinde yürüttüğü ajitasyon faaliyetleriyle ön plana çıkan ve zaman içinde gösterdiği başarılarla önce Kızıl Ordu saflarında görevlendirilen ardından da Troçki'nin yerine Savaş Komiserliği'ne kadar yükselecek olan bir Bolşevik liderdir. İlk olarak proletaryanın iktidarı ele geçirmesi amacıyla halk milislerinin kurulması ve proleterin silahlandırılması fikrinin uygulayıcısı olarak karşımıza çıkmıştır. Profesyonel bir devrimci olan Frunze, işçi, köylü ve askeri, Sosyalist devrime hazırlamıştır. Devrimden sonra ise ortaya çıkan karşı-devrim hareketinin bastırılmasında görev almıştır. Resmi olarak askeri kariyerinin başladığı Rus İç Savaşı'nda, anti-Sovyet Beyazlara karşı Doğu Cephesi, Türkistan Cephesi ve Güney Cephesi'nde savaşmıştır. Doğu Cephesi'nde Aleksandr Kolçak, Türkistan Cephesi'nde Beyaz Kazaklar ve Güney Cephesi'nde Vrangeli'e karşı başarılı operasyonlar yürüterek, "Sosyalist Anavatan"ın inşasına katkı sağlamıştır. Bu çalışmada Türkçe literatürde daha çok Türkiye'deki elçilik göreviyle tanıtılan Frunze'nin, devrimci kişiliği ve eylemleri irdelenerek, onun Sovyet iktidarının kuruluşundaki propaganda hayatına ve askeri faaliyetlerine yer verilmiştir. Araştırma

* ORCID: orcid.org/0000-0002-0317-276X

yürütülürken özellikle Rusça biyografik kaynaklar ve derlemelerden yararlanılmış, bunun yanı sıra döneme genel açidan ışık tutacak kaynaklar kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Frunze, Bolşevik, Rus İç Savaşı, Kızıl Ordu, Sovyet

Abstract

The economic depression, war, and socialist propaganda in Russia in the 19th-20th century determined the character of Mikhail Vasilyevich Frunze. Frunze, who was raised with the ideas of Marx, Lenin, and Plekhanov during their heyday, was a Bolshevik leader who rose to prominence with his agitation activities during the Russian Revolution and who was first appointed to the ranks of the Red Army and later to replace Trotsky as the War Commissar. He first appeared as the implementer of the idea of arming the proletariat and created the people's militia with the aim of the seizure of power by the proletariat. As a professional revolutionary, Frunze prepared workers, peasants, and soldiers for the coming Socialist Revolution. After the revolution, he took part in suppressing the counter-revolution that emerged in Russia. During the Russian Civil War when he officially began his military career, he fought on the Eastern Front, the Turkestan Front, and the Southern Front against the anti-Soviet Whites. He conducted successful operations against Alexander Kolchak on the Eastern Front, the White Cossacks on the Turkestan Front, and Pyotr Wrangel on the Southern Front. In this article, the role of Frunze in the construction of Soviet Russia was discussed.

Keywords: Frunze, Bolshevik, Russian Civil War, Red Army, Soviet

Giriş

XIX. yüzyılın sonlarında Rus İmparatorluğu tahtına oturan II. Nikolay, ülkede otokrasiye karşı teşekkül eden siyasi grupların saldırılarına maruz kalmıştır. Bu saldırıların amacı Çarlık rejiminin yıkılmasına yöneliktir. Rejimin yıkılmasını Sosyalist hareketin zaferine bağlayan ve Rusya'da Sosyal-Demokrat hareketin kurucusu olan isim, Georgi Plehanov'dur. Bu harekete katılan Lenin de Çarlık rejiminin yıkılmasının bir proletarya ihtilali ile başarılabilceğine inanmış ve Lenin liderliğindeki Bolşevik kanat, Rusya'da tam bir proletarya diktatörlüğü kurmayı hedeflemiştir (Kurat, 2014: 388). O sırada Rusya'da önemli bir sosyal güç oluşturan iki zümreden biri olan Rus entelijansiyası, yüzyılın sonundaki dayanılmaz ekonomik, politik ve sosyal şartlar altında Sosyalizm fikriyle aşıl原因arak, Çarlık rejimine karşı mücadeleyi kutsal bir görev saymıştır (Kurat, 2014: 386). Bu

sebeple, sosyal gücün bir diğer kolu olan işçiler arasında propaganda yapmaya başlamışlardır. Gittikçe büyüyen Rus proletaryası, hala on dokuzuncu yüzyıl sonları ile yirminci yüzyıl başlarında Avrupalı işçilerin devrimci ateşini söndüren ekonomik kazanımları elde edememişken (Rabinowitch, 2017: 15), ülkedeki işçilerin kitlesel olarak işten çıkarılması -1904 sonlarında sadece Petersburg'daki işsiz sayısı 60 bin kişiye yükselmiştir (Sadıgov, 2020: 1)- ve Rus-Japon Harbi'nin patlak vermesi, halkı sokağa dökerek rejim karşıtı örgütler için birer fırsat doğurmuştur. Özellikle grev hareketlerinin şiddetlendirilmesinde Bolşeviklerin gösterdiği başarı yadsınamazdır. Böylece, Ekim Devrimi'ne giden süreçte ve sonrasında Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesindeki en önemli faktör, halk kitlelerini örgütlemeyi ve özellikle asker, işçi ve köylü arasında sıkı bir propaganda yürütmeyi bilmeleridir ancak amaçlanan rejimin yıkılmasından sonra da Rusya'da sular durulmayacaktır. Her biri kendini devrimci dönüşüm sürecine adayın Sosyal Demokrat, Sosyalist Devrimci ve liberal hareketler (Rabinowitch, 2017: 15) arasındaki anlaşmazlık ve en çok da devrim karşıtı Beyaz Muhafızlarla girilen savaşlar, Bolşevikler açısından uğraşılması gereken pek çok sorun olduğunu ortaya koymuştur.

Bu grev ve propaganda faaliyetlerini tertip ederek, Rus proleterini devrime hazırlayacak olan ve ileride Bolşeviklerin en önemli komutanlarından biri olacak olan kişi, Petersburg'dan binlerce kilometre uzaklıkta doğan ancak devrim fikirleriyle büyüyen Mihail Vasilyeviç Frunze'dir. Frunze, 1904'te Petersburg Politeknik Enstitüsü'ne girmesiyle Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Bolşevik) içerisine dahil olmuştur. Lenin'in çizgisinden ilerleyerek "parlamento tarafından onaylanmış bir yasaya değil, halk yığınlarının aşağıdan gelen dolaysız girişkenliğine dayanan, polis ve ordunun yerine halkın doğrudan silahlandığı bir iktidar" (Lenin, 1989: 16) isteği için halk milislerinin kurulmasında ve proleterin silahlandırılmasında aktif faaliyet yürütmüştür. Devrimin başarıyla gerçekleşmesinden sonra ise cepheden cepheye koşarak karşı-devrimci Beyaz Ordu'nun yenilgiye uğratılmasında büyük rol oynamıştır.

1. Kendini Devrime Adamak

Mihail Vasilyeviç Frunze, 1885 yılında dönemin Semireçensk (Yedisu) Oblastı içinde yer alan Pişpek'te (günümüzde Bişkek) doğmuştur. Babası, Kherson Guberniyası'ndan Moldova uyruklu bir köylüken askerlik hizmeti için geldiği Türkistan'da sağlık memuru olarak çalışmaya başlayan Vasili Mihayloviç, annesi ise Voronej Guberniyası'ndan Semireçensk'e göç eden Mavra Yefimovna'dır (Frunze, 1937: 5). Hayatının ilk on dokuz yılını Türkistan'da geçirecek olan Frunze, 1896 yılında Verniy (günümüzde Almatı) Gimnazyumu'na girmesiyle Marksist literatürle tanışmıştır. Gimnazyumda, yasadışı gazetelerin yanında Lenin ve Plehanov gibi kişilerin eserlerinin öğrenciler tarafından rağbet görmesi Frunze'yi de etkisi altına almıştır (Mihail Vasilyeviç Frunze Jizn i Deyatelnost v Fotografiiyah i Dokumentov, 1973: 6). Gimnazyumu bitirmesinin ardından 1904'te Petersburg'a öğrenci olarak giden Frunze, burada bulunduğu sırada hükümet karşıtı gösterilere katıldığı için 28 Kasım'da polis tarafından gözaltına alınmış ancak delil yetersizliği sebebiyle serbest bırakılmıştır. Süregelen işçi gösterilerini takiben, Çarlık askerlerinin ateş açması sonucu pek çok kişinin yaralanıp, hayatını kaybettiği Kanlı Pazar hadisesinde işçilerle beraber "barış" gösterilerine katılan Frunze (Mihail Vasilyeviç Frunze Jizn i Deyatelnost v Fotografiiyah i Dokumentov, 1973: 10), bu olayın ardından annesine yazdığı bir mektupta kendini tamamen devrime adayacağını belirtir (Vladimirov vd. 1984: 10). Frunze'nin siyasi hayattaki etkinliği tam da bu noktada zirve yapacaktır.

1.1. Ajitasyon Faaliyetleri

Kendini devrime adamaya karar veren Frunze, bir süre sonra Moskova'ya geçmiş ve Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) Moskova Komitesi tarafından Rusya'nın en mühim tekstil sanayi merkezlerinden biri olan ve işçi nüfusunun çoğunlukta yaşadığı İvanovo-Voznesensk'te ajitasyon yapma amacıyla görevlendirilmiştir. İvanovo'da faaliyet yürüttüğü dönemde "Trifoniç" lakabını kullanan Frunze (Vladimirov vd. 1984: 10), burada fabrika işçilerinin çalışma koşullarını yakından takip etmiştir. 9 Mayıs akşamı Frunze'nin katıldığı bir parti konferansında işçilerin istekleri ele alınarak genel grev kararı

verilmiş ve bu grevin inşasında Frunze büyük rol oynamıştır. Grev 12 Mayıs 1905'te başlamış ve 60-70 bin işçinin katılımıyla 72 gün sürmüştür (Gromov, 2017). Bazı kaynaklarda bu grevin bölgesel isyanlar olarak planlandığı belirtilmiş ve bizzat Frunze'nin yaklaşık 30 adet ateşli silah bulduğu ve bunların işçi milislere dağıtıldığı yazılmıştır (Gromov, 2017). Bu bağlamda Frunze, işçi mangalarını ilk örgütleyenlerden biri olmuştur (Ministerstvo Oboronı SSSR, 1985: 5).

1906 yılında İvanovo-Voznesensk Bolşevikleri tarafından RSDİP 4. Kongresine delege olarak seçilen Frunze, bu kongrede ilk kez görüşme fırsatı bulduğu Lenin'i, İvanovo'da başında durduğu grev hakkında bilgilendirmiştir. İvanovo'daki başarılı grev sürecinin ardından 1907'de Şuya'ya gönderilen ve "Arseni" adını kullanan Frunze, burada işçilerin ekmek fiyatlarındaki artışa karşı oluşturduğu bir kitle hareketine liderlik etmiş (Lebedev, 1960) ve sonrasında işçileri örgütleyerek Çarlığa karşı silahlandırmıştır. Şuya'da bulunduğu süre içerisinde işçi ve partililerin saygınlığını kazanmış, köylüler ve bölgede bulunan Kazak (Kossak) garnizonu içinde ajitatörlük yapmıştır. Ayrıca polis ve jandarmanın yeraltı matbaalarını bulup dağıttığı devrimcilerin II. Duma seçimlerine dahil olmak istemesiyle Frunze, silahlı milisleri etrafında toplayarak 17 Ocak 1907'de Şuya'daki Limonov Matbaası'nı ele geçirip seçim broşürleri bastırmıştır (Gromov, 2017). Frunze'nin bu aktif propaganda yaşantısı Mart 1907'de yasadışı bir toplantı esnasında polisler tarafından tutuklanması üzerine bir süreliğine tehlikeye düşecektir. Öncelikle Ocak 1909'da görülen davada bir polis memurunu da öldürmeye teşebbüsten ölüm cezasına çarptırılmış, ardından cezasına itiraz edilse de sonuç değişmemiştir. Bunun üzerine kız kardeşi Ludmila'nın ve arkasındaki yoğun halk desteğinin etkisiyle cezası Ekim 1910'da 6 yıl kürek cezasına dönüştürülmüştür (Frunze, 1937: 7). Hapis sürecinde Rusya ve Sibiryadaki pek çok hapishaneyi arşınlayan Frunze, 1914 yılına gelindiğinde Sibiryada sürgüne gönderilmiştir. Burada da devrimci ajitasyon yapmaktan tekrar yakalanmış götürülürken İrkutsk'tan kaçmayı başarmış ve kendine yeni bir kimlik bularak Çita'ya geçmiştir (Mihail Vasilyeviç Frunze Jizn i Deyatelnost v Fotografiiyah i Dokumentov,

1973: 32). O dönem Rusya'da Başbakan Stolipin'in reformları doğrultusunda gerçekleşen ve Rus köylülerin Sibirya ve Türkistan'a göç etmesini teşvik eden (Kydyralieva, 2015: 23) "yeniden yerleşim programı"nın uygulandığı Zabaykal Yeniden Yerleşim İdaresi'nde çalışmaya başlamış, bir yandan da "Vostoçnoye Obozreniye" adında Sibirya'da çıkan haftalık bir gazetenin redaktörlüğünü yapmıştır. Nihayetinde Çita'da da polislerin dikkatini celp etmeyi başaran Frunze ilk olarak Moskova'ya uğramış ardından da I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Batı Cephesi'nde propaganda yapma amacıyla yola çıkmıştır.

1.2. Cephe Gerisinde Devrimci Mücadele

İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nı ele geçirme (Kurat, 2014: 435) ve Panslavizm dürtüsüyle hareket eden Rusya, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla savaşa dahil olmuştur. Rusya'nın savaşa girmesi başta "milli bir savaş" edasıyla karşılansa da daha sonra cepheden gelen yenilgi haberleriyle savaşa dair tutumlar değişiklik göstermiştir. Bir yandan Rus askerlerinin yıllarca süren savaşta cephede bitap düşmeleri, diğer yandan tedirginlik içindeki köylü ve işçilerin durumu, ülkedeki savaş karşıtı siyasetin canlanmasına sebep olmuştur. Böylelikle Rusya'da monarşi yerini Duma'nın oluşturduğu bir Geçici Hükümet'e bırakacaktır. Öncelikle Çar'ın Duma'yı Nisan ayına kadar kapatma kararı almasıyla Duma vekilleri dağılmayı reddetmiş ve düzeni sağlamak için bir geçici komite oluşturmuşlardır. Diğer taraftan, yapılan bir Sovyet toplantısıyla Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti resmen kurulmuştur. "Hedef, Rusya'yı sosyalist bir topluma dönüştürmenin yanında, proletaryanın iktidarı ele geçirmesi olmuştur. Bu hareketin vasıtası Sovyetler, bilhassa işçi ve asker sovyetleri olacaktır" (Bushkovitch, 2016: 296). Petrograd Sovyeti yeni kurulacak olan hükümetin içinde yer almayarak Duma'ya Geçici Hükümeti tesis etmesi için yetki vermiştir. Duma Geçici Komitesi tarafından atanan Geçici Hükümet, savaşın devam etmesi gerektiğini savunduğu için tepkilerle karşılaşmış ve Bolşevik lider Lenin tarafından topa tutulmuştur. İlerleyen süreçte daha fazla tepki ve baskılara dayanamayan hükümet kabinesinin istifası üzerine, yeni koalisyon hükümeti oluşturularak Savaş Bakanlığı

görevine Kerenski getirilmiştir. Ancak Kerenski'nin düsturu da savaş karşıtı politikanın aksine zafere kadar ilerleme olmuştur. Bunun üzerine Bolşevikler “Tüm İktidar Sovyetlere” sloganıyla Temmuz'da sokağa çıkarak hükümetin istifasını talep etmiştir.

Rusya'da bunlar yaşanırken 1917 yılında parti merkezi tarafından Batı Cephesi'nde bulunan askerler arasında ajitatörlük yapma amacıyla Minsk'e gönderilen Frunze, “Mihaylov” adıyla Tüm Rusya Zemstvo Birliği'nde çalışmaya başlamış ve böylece cepheleri sık sık ziyaret etme fırsatı bulmuştur. Minsk'te yeraltı Bolşevik hücreler oluşturarak, bazı orduları bu hücreler içinde örgütlemiştir. Frunze'nin Minsk'te bulunduğu sırada Rusya'da Şubat Devrimi gerçekleşmiş, devrimin başlamasıyla birlikte Minsk'te Frunze öncülüğünde halk milisleri kurulmuştur. Bu fırsattan yararlanan Frunze, emrindeki işçi müfrezesiyle beraber Minsk jandarma ve polisini silahsızlandırmıştır (Ministerstvo Oborony SSSR, 1985: 6). Ayrıca Belarus'taki Köylü Vekilleri Sovyetlerinin kurucularından olan Frunze (Aslan: E.T. 9.11.2021) Minsk İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin birleştirilmesiyle yürütme kurulu üyesi olmuştur (Vladimirov vd. 1984: 31). Temmuz Ayaklanmasının ardından Kerenski ve Kerenski'nin başkomutanlığa getirdiği Lavr Kornilov arasında çıkan kriz esnasında Belarus'ta bulunan Frunze, Minsk'teki devrimci birliklerin başında durmuş ve yerel karşı-devrim hareketini bastırmıştır. Bu isyanın ertesinde Bolşevikler, Petrograd Sovyeti'nde çoğunluğu sağlamış ve Ekim Devrimi'ne giden yol açılmıştır.

1.3. Anti-Sovyet Harekete Karşı

Eylül 1917'de silahlı ayaklanma hazırlığı içinde bulunan parti, Frunze'yi İvanovo-Voznesensk'e tekrar göndermiştir. Buradaki amaç Kızıl Muhafız müfrezeleri oluşturmak ve askerlerle birlikte eski ordu subaylarını devrimin yanına çekmektir (Ministerstvo Oborony SSSR, 1985: 7). Kornilov'un alt edilmesinin ardından Almanların cepheden gelen şiddetli saldırılarıyla beraber Ekim 1917'de görünürde başkenti savunmak için, gerçekte silahlı isyan organize etme amacıyla (Sadıgov, 2020: 43) Bolşevikler ve Sol SR'lar (Sosyalist Devrimci Parti) tarafından Askeri Devrim Komitesi kurulmuş ardından da Rusya'da Ekim Devrimi

gerçekleşmiştir. Petrograd'daki devrimi haber alan Moskova Bolşevikleri, Moskova'da da Askeri Devrim Komitesi kurmayı kararlaştırmış ancak bölge komutanı Albay Ryabtsev'in direnişiyile karşılaşmışlardır. Çevre illerden takviye isteyen Moskova Bolşeviklerinin yardımına, devrim esnasında İvanovo ve Şuya'dan topladığı işçi-asker müfrezesiyle birlikte Frunze koşmuştur. Bu olaydan sonra Ryabtsev teslim olmuş ve Frunze komutasındaki Bolşevikler Kremlin'e girmiştir (Sadıgov, 2020: 70). Devrimin ardından II. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nden çıkan karara göre, ülkede Kurucu Meclis seçimleri yapılana dek idareyi eline alan Halk Komiserleri Konseyi (Sovnarkom) kurulmuş ve devrimden sonra Frunze tekrar Şuya'da görevlendirilmiştir. Şuya'ya giden Frunze, buradaki Bolşevik Parti organizasyonuna liderlik ederek, İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyeti'nin Uyezd Yürütme Komitesinin başına geçmiş, ayrıca Vladimir Guberniyası'ndan Tüm Rusya Kurucu Meclisi'ne seçilmiştir (Frunze, 1937: 10).

Şuya'da vaziyet böyleyken diğer tarafta I. Dünya Savaşından ilhak ve tazminat olmadan çıkmak isteyen Sovnarkom (Rabinowitch, 2018: 146), İttifak Devletleriyle bağımsız olarak görüşmelere başlamış ve Mart 1918'de Rusya, Almanya, Osmanlı, Avusturya ve Bulgaristan arasında Brest-Litovsk Anlaşması imzalanmıştır. Rusya'daki partiler, Brest-Litovsk'ta taviz verildiği gerekçesiyle anlaşmaya tepki göstermiş, bu bağlamda Sol SR-Bolşevik iş birliğiyle kurulan hükümetten Sol SR'lar çekilmiş ve iktidar tek başına Bolşeviklerin elinde toplanmıştır. SR'lar, köylüler içinde etkin bir partidir. Hatta köylülerden tahıl tedariki için yürütülen politikalar SR'ların Bolşeviklere karşı tutumlarının değişmesinde önemli bir faktör oluşturmuştur. Frunze'nin tekrar Şuya'da görevlendirilmesinin sebeplerinden biri de budur. Daha önce Şuya'da bulunan Frunze'nin tecrübelerinden yararlanarak Şuya'daki havayı Bolşevikler lehine çevirmek amaçlanmıştır (Vladimirov vd. 1984: 35). Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonra Frunze Şuya'da, Geçici Hükümet'ten artakalan organizasyonların ve eski yerel idare organlarının çözülmesini ve yerel Sovyetlerin yeniden düzenlenmesini denetlemiştir (Gromov, 2017). Bölgedeki tüm basın-yayın üzerinde Bolşevik kontrolünü

kurarak; burjuva ve Menşevik-SR basınların kapatılmasında rol almıştır. 1918 bahar ve yazı boyunca, Guberniya Yürütme Kurulu Başkanlığı'yla beraber Guberniya Savaş Komiserliği Başkanlığı da yapmıştır. Ayrıca Frunze önderliğindeki işçi ve komünistlerden oluşan müfrezeler, Yaroslav'da çıkan karşı-devrim hareketini bastırmak için görevlendirilmiştir. İsyandan sonra Frunze, Yaroslav askeri bölgesine (Okrug) askeri komiser olarak atanmış, ardından Aralık 1918'de Doğu Cephesi 4. Ordu Komutanlığı'na tayin edilmiştir.

2. Rus İç Savaşı

Brest-Litovsk görüşmelerinin tepki toplamasıyla beraber Çekoslovak Lejyonunun ülkedeki iç savaşa müdahalesi ve müttefiklerin Rusya'ya asker çıkarması "Sosyalist Anavatan"ı tehlikeye düşürmüştür. Devrim esnasında işçi ve askerlerden oluşan "Kızıl Muhafızlar" kurulsa da tüm bu isyanlarla başa çıkacak yeni bir ordunun gerekliliği gözler önüne serilmiştir. Brest-Litovsk görüşmelerinin devam ettiği ve Rus askerlerinin cephelerden firar haberlerinin geldiği bir dönemde Sovyet Hükümeti, Ocak 1918'de İşçi-Köylü Kızıl Ordusu'nun kurulmasını kararlaştırmıştır. Sovnarkom'un İtilaf Devletleri'nden bağımsız olarak Almanya ile barış görüşmeleri yürütmesi ve en önemlisi Rusya'da gerçekleşen Sosyalist devrimin Avrupa'da yayılma riski, "Emperyalist Antant"ın¹ Rusya'daki iç savaşta Kızılların karşısındaki Beyazları desteklemesinin sebebi olmuştur. Rus İç Savaşı'nda Aleksandr Dutov, Anton Denikin, Aleksandr Kolçak ve Pytor Vrangeli gibi komutanların önderliğindeki karşı-devrimci Beyaz Ordu birlikleri, pek çok cephede Kızıl Ordu'ya karşı çetin mücadeleler vermiştir. Frunze bu savaşlar içerisinde Doğu Cephesi'nde Kolçak'a ve Güney Cephesi'nde Vrangeli'e karşı aldığı zaferler sonucunda sıvrilecektir.

2.1. Doğu Cephesi'nde

Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonra yerinden ettikleri eski ordu komutanları ve anti-Sovyet kimseler, Sovyet Hükümeti'ne

¹ Yararlanılan bazı Rusça kaynaklarda Fransa ve İngiltere'den "Emperyalist Antant", Amiral Kolçak'tan ise "Kara Amiral" olarak bahsedilmektedir. Bkz. Vladimirov vd. 1984: 60. Lebedev, 1960.

karşı hücumla geçmiştir. Bu muhaliflerden biri de Amiral Kolçak'dır. Berezov'un ifadesiyle Kolçak, 1918'de Omsk'ta kurulan geçici hükümete karşı İngiliz ve Fransızların yardımıyla bir darbe düzenleyerek iktidarı ele almıştır (Berezov, 1947). 1918 baharında topraklar Kızıl Ordu ve ona muhalif birlikler arasında el değiştirirken Kolçak ordularını, Kuzey'de Çek komutan Radola Gajda, Batı'ya hareket eden General Hanjin ve Güney'de Dutov'a bağlı Orenburg ordusu olarak üçe bölmüştür (Sadıgov, 2020: 211). Buna ek olarak, iç savaşa müdahil olan Çekoslovak Lejyonu, Sibirya demiryolu hattını tutmuş; İngiltere ve Fransa, Arhangelsk ve Murmansk limanlarına, Japonya ise Vladivostok'a asker çıkarmıştır. Frunze 1918'in sonunda cepheye atandığında Kolçak da Kuzey'de 3. Ordu'yu yenerek Perm'i ele geçirmiş ve Arhangelsk'ten gelen Beyaz Ordu birlikleriyle birleşme amacıyla Glazov'a doğru ilerlemeye çalışmıştır (Berezov, 1947). Bu esnada Frunze, 31 Ocak 1919'da 4. Ordu karargahının bulunduğu Samara'ya ulaşmıştır (Berezov, 1947). Frunze cepheye ilk gittiğinde pek çok sorunla baş etmek durumunda kalsa da bunları aşarak cephede başarılı operasyonlar yürütmesi, onun Rus literatüründe sürekli yinelenen "askerliğe karşı doğuştan gelen kabiliyetini" göstermektedir. Tüm bunlara ek olarak Frunze, Kızıl Ordu içerisinde yeni tipte bir idareci olmasıyla ön plana çıkmaktadır.² Frunze'nin Kızıl Ordu'ya asker toplama girişimlerinden biri sayılabilecek olan ve 1914'te Krasnoyarsk'ta hapisanede tanışıp daha sonra Minsk ve İvanovo'da beraber çalıştığı İ. K. Hamburg'un aktardığına göre Frunze, 4. Ordu Komutanlığı'na atandığı sırada İvanovo komünistlerine bir müfreze oluşturma ve cepheye gönderme fikriyle gelmiştir. Bu seferberliğe, içinde sıradan işçilerden parti aktivistlerine kadar pek çok kişinin bulunduğu binden fazla kişi katılmıştır. Böylece oluşturulan takım gayri resmi olarak Frunze Müfrezesi adıyla anılmıştır (Hamburg, 1985: 81).

6 Mart 1919'da Kolçak birlikleri, Ufa yönüne doğru saldırıya geçmeye başlamış, Kızılların 5. Ordusuna karşı üstünlük elde ederek 14 Mart'ta Ufa'yı ele geçirmiştir. Bu esnada 8 Mart'ta ordu

² Ayrıca bkz. M.V Frunze-Edinaya Voennaya Doktrina i Krasnaya Armiya, Moskva: Voenizdat, 1941.

gerisinde “Kulak” isyanları baş göstermiş ve Frunze komutasındaki 4. Ordu tarafından bu isyanlar bastırılmıştır (Golubev, 1985: 148). Devam eden bu süreçte 10 Mart 1919'da Kızıl Ordu'nun Çapayev birliği (25. Tümen) düşman saldırısını engelleyerek Slomikhinskaya'nın önemli bir noktasını ele geçirmiş ve böylece 4. Ordu, cephede kısmi başarılar elde etmeye başlamıştır. 18 Mart'ta Frunze, Kamenev'e Lbişensk'in alındığını rapor etmiştir (Arhangelski, 1970). Bu kritik 1919 baharında Frunze göstermiş olduğu başarılarından dolayı Doğu Cephesi Güney Grubu (I, IV, V ve Türkistan Ordusunu kapsamaktadır) komutanlığına atanmıştır. Buradaki görev, Ural ve Orenburg'u korumak, Taşkent'le teması sürdürmektir (Lafleur, 2004: 30).

6 Nisan 1919'da Kolçak ordusunun Belebey şehrini ele geçirmesinin ardından (Lebedev, 1960) “Frunze komutasındaki Doğu Cephesi Kızıl Orduları, Nisan sonundan itibaren taarruz yaparak Samara-Orenburg yolu civarında General Hanjin birliklerine büyük bir darbe indirmiştir” (Sadıgov, 2020: 216). Nisan sonunda Güney Grubu birlikleri -Frunze komutasındaki Türkistan Ordusu ile I ve V. Ordular- Hanjin'e karşı Buguruslan Operasyonu'nu, Mayıs ortasında da Belebey Operasyonu'nu başarılı bir şekilde gerçekleştirdikten sonra Türkistan Ordusu, Ufa'ya yönelmiştir. Bu gelişmelerin ardından Frunze, Belaya Nehri'ni geçerek 7-8 Haziran'da düşman birliklerini dağıtmıştır (Frunze, 1937: 11). Batı düşman ordusunu yenen ve başarılı operasyonlar yürüten Frunze, Komünist Parti ve Sovyet Hükümeti'nin övgülerine nail olarak 8 Temmuz 1919'da Devrimci Askeri Konsey'in emriyle *Kızıl Bayrak Nişanı'na* layık görülmüştür. Üstün başarılarıyla dikkat çeken Frunze, 13 Temmuz 1919'da İşçi ve Köylü Savunma Konseyi tarafından Doğu Cephesi kumandanlığına tayin edilmiştir (Mihail Vasilyeviç Frunze Jizn i Deyatelnost v Fotografyah i Dokumentov, 1973: 58). Frunze, Çelyabinsk ele geçirilene kadar buradaki operasyonlara liderlik edecektir. Urallarda mağlup olan düşman birliklerinin bir kısmının Sibiry'a'nın derinliklerine, bir kısmının da Türkistan'a çekilmeye başlamasıyla Doğu Cephesi 11 Ağustos'ta Sibiry ve Türkistan cepheleri olarak ikiye ayrılmış (Ministerstvo Oboroni, 1985: 8) ve Türkistan Cephesi kumandanlığına Mihail Vasilyeviç

Frunze getirilmiştir. Frunze için savaş bundan sonra Türkistan ardından da Güney Cephesi'nde devam edecektir.

2.2. Türkistan ve Güney Cephesi'nde

Türkistan Cephesi'ndeki görevler: Kızıl Ordu'nun Ural Oblastı'nı ve Orenburg Guberniyası'nı ele geçirip Kazak direnişini kati surette kırarak Taşkent yolunu açması (Ministerstvo Oboronı SSSR, 1985: 9) ve Kolçak grubunun dağıtılarak Kızıl Ordu'nun Türkistan'da ilerleyişini engelleyen karşı-devrimci Orenburg ve Ural Kazaklarının ortadan kaldırılmasıdır (Berezov, 1947). Frunze komutasındaki Kızıl Ordu birliklerinin zafer elde etmesinden sonra geri çekilen Kolçak Ordusu, gruplara ayrılınca Doğu Cephesi'ndeki Kızıl Ordu birlikleri de ikiye ayrılmıştır. Böylece Türkistan Cephesi adıyla açılan bu cephenin kumandası Mihail Vasilyeviç Frunze'ye verilmiş ve Frunze, Türkistan Cephesi'ndeki birliklere kumanda ederken aynı zamanda Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Merkez Komitesi Türkbüro ve VTsIK ve Sovnarkom Türkistan Komisyonu'nda çalışmıştır (Ministerstvo Oboronı SSSR, 1985: 9). Frunze'nin bu cephedeki tek düşmanı Beyazlar olmamış, özellikle Fergana'da faaliyet gösteren Basmacılar ve Buhara Emiri Alim Han, Türkistan Cephesi Komutanı Frunze'nin askeri yaptırımlarından kaçamamıştır. Frunze liderliğinde komuta edilen ve Yaş Buharalılarla ittifak oluşturularak gerçekleştirilen 1920 Buhara Operasyonu, "Sovyet Türkistan İçin" verilen mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Bu hareketle, Buhara Emirliği'ne son verilmiş ve ardından Buhara Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Buhara'ya girişinin hemen ardından Güney Cephesi'nde görevlendirilen Frunze, Beyazları da Kuzey Tavria'da yenerek, Perekop-Çongar Operasyonu ile Kırım'ı kurtarmıştır (Ministerstvo Oboronı SSSR, 1985: 10). Burada harici cephelerin tasfiyesinden sonra Ukrayna ve Kırım Silahlı Kuvvetlerinin başına getirilen Frunze, gösterdiği başarılarından dolayı *Onursal Devrimci Silah* ile ödüllendirilmiştir.

Sonuç

Mihail Vasilyeviç Frunze, siyasi hayatında gösterdiği çabayla Sovyet bürokrasisi içinde kendine yer bulmayı başarmış, "proleter bilinci uyandırma" ve "proletaryanın silahlandırılması" fikrinin aktif uygulayıcısı olmuştur. Ekonomik kriz içinde boğulan

Rusya'nın işçi kesimlerine hitap ederek büyük destek sağlamış ve rejim muhalifi bir Bolşevik olduğunu eylemlerinin her zerrisinde hissettirmiştir. Ajitasyon faaliyetleri sırasında işçilerin üzerindeki yoğunluğu, asker ve köylü üzerindeki etkisinden daha fazla olsa da işçileri birer askere (milis) dönüştürmedeki başarısı ustacadır. İç savaşa kadar daha çok içtimai ve örgütsel sahada gördüğümüz Frunze, asker kökenli olmamasına rağmen Rusya'nın kaderini belirleyecek olan iç savaşta, Sovyet iktidarının görmüş olduğu en azılı düşmanlardan biri olan Kolçak'a, Basmacılar, Buhara Emiri'ne ve Vrangeli'e karşı zaferler elde etmiştir. Lenin'in desteğini arkasına alan Frunze, Rusya ve Türkistan'da Sovyet rejiminin kurulmasının en önemli aktörlerinden biri olmuştur. Devrimi gerçekleştirinceye dek İvanovo-Voznesensk, Şuya, Çita, Minsk gibi bölgelerde grevler tertip etmiş, yeraltı Bolşevik hücreler oluşturmuş, çeşitli gazetelerde redaktörlük yapmış, yasadışı literatür dağıtmış ve devrimci propaganda amacıyla broşür ve bildiriler hazırlayıp yayımlamıştır. Devrimden sonra ise Ural, Orenburg, Ufa, Buhara ve Ukrayna'da karşı-devrimci birliklere karşı sayısız operasyon yürütmüştür.

Kaynakça

- Arhangelski, Vladimir (1970). *Frunze*. Moskva: Molodaya Gvardiya.
- Aslan, Yavuz (2021). E.T. 9.11.2021. "Mihail Vasilyeviç Frunze (1885-1925)", <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mihail-vasilyevic-frunze-1885-1925/>
- Berezov, Pavel (1947). *Mihail Vasilyeviç Frunze*. Moskva: İzdatelstvo Moskovski Raboçiy.
- Bushkovitch, Paul (2016). *Rusya'nın Kısa Tarihi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Frunze, Mihail Vasilyeviç (1937). *O Molodeji*. Moskva: Molodaya Gvardiya.
- Golubev, A.V. (1985). "Polkovodets, Ne Znavşiy Porajeniy". M.İ. Vladimirov (Sost), *O Mihaile Frunze: Vospominaniya, Oçerki*,

Stati Sovremennikov. Moskva: İzdatelstvo Politiçeskoj Literaturı.

Gromov, Aleks Bertran (2017). *Narkom Frunze*. Moskva: Tsentrpoligraf.

Hamburg, İ.K. (1985). "Stoykiy Borets". M.İ. Vladimirov (Sost), *O Mihaile Frunze: Vospominaniya, Oçerki, Stati Sovremennikov*. Moskva: İzdatelstvo Politiçeskoj Literaturı.

Kurat, Akdes Nimet (2014). *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: TTK.

Kydyralieva, Saltanat (2015). *Türk ve Rus Kaynaklarına Göre Türkistan'da Basmacı Hareketi (1916-1924)*. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lafleur, Thomas Michael (2004). *Mikhail Frunze and the Unified Military Doctrine*. Doctoral Dissertation, Kansas: Fort Leavenworth.

Lebedev, Vyaçeslav (1960). *Frunze*. Moskva: Molodaya Gvardiya.

Lenin, Vladimir İlyiç (1989). *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*. (Çev.: Muzaffer Erdost). İstanbul: Sol Yayınları.

M.V. Frunze Pyataya Godovşina Sovyetskoy Vlasti. (1960). Moskva: Gospolitizdat.

Mihail Vasilyeviç Frunze Jizn i Deyatelnost v Fotografiyah i Dokumentov. (1973). Moskva: İzdatelstvo Politiçeskoj Literaturı.

Ministerstvo Oboroni SSSR (1985). *M.V. Frunze na Vostoçnom Fronte: Sbornik Dokumentov*. Kuybişevskoe Knijnoe İzdatelstvo.

Rabinowitch, Alexander (2017). *Devrime Doğru*. (Çev.: Serpil Pehlivan). İstanbul: Yordam Kitap.

Rabinowitch, Alexander (2018). *Bolşevikler İktidarda*. (Çev.: Can Saday, Hakkı Başgüney, Nihan Elmas). İstanbul: Yordam Kitap.

Sadıgov, Ramin (2020). *Kanlı Dört Yıl-Rus İç Savaş Tarihi (1917-1920)*. Ankara: Nobel Yayınları.

Vladimirov, M.İ., İvanov, A.E., İvanov, A.P., Kanevski, B.M., Kartavtsev, İ.İ., Lipitski S.V... (1984), *M.V. Frunze Voyennaya i Politiceskaya Deyatelnost*, Voenizdat: Moskva.

Resim 1: M.V. Frunze Pyataya Godovşına Sovyetskoj Vlasti adlı kitaptan